כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום ששי ■ פרשת האזינו ■ גיליון חג הסוכות ■ ג' תשרי ה'תשפ"ב ■ 17.09.2021 ■ גליון מס' 650

שמחה ואחדות בחג הסוכות

/ הרב יעקב הלוי פילבר

מכל חגי ישראל שהם ימי שמחה נתייחד חג הסוכות לחג שכולו שמחה שעליו נאמר (דברים טז): "חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים ... ושמחת בחגך... והיית אך שמח", ועל כן כינו חז"ל את חג הסוכות כ"זמן שמחתנו". אבל השמחה הזו אינה רק שמחה אישית, של האדם הפרטי עם עצמו, אלא שמחה הכוללת את כולם, כמו שמפרט לנו שם הכתוב: "ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך" וכדי שהשמחה תהיה כללית היא חייבת להתרחש מתוך אחדות ושוויון, את השילוב הזה של השמחה והאחדות מוצאים אנו במצוות החג שעליהם דרשו חז"ל (ויק"ר פ' ל) את הכתוב: **"שובע שמחות - אלו שבע מצוות שבחג הסוכות: אתרוג, לולב, הדס, ערבה, סוכה, חגיגה ושמחה".**

והנה בכל אחת ממצוות חג הסוכות יש ממרכיב האחדות או השמחה. **בארבעת המינים** יש גם אחדות וגם שמחה, לגבי האחדות כבר דרשו חז"ל (מנחות כז א) שהם כנגד ארבעת קבוצות המרכיבות את העם היהודי: "ד' מינין שבלולב ב' מהן עושין פירות וב' מהם אין עושין פירות - העושין פירות יהיו זקוקין לשאין עושין, ושאין עושין פירות יהיו זקוקין לעושין פירות, ואין אדם יוצא ידי חובתו בהן עד שיהו כולן באגודה אחת; וכן ישראל בהרצאה עד שיהו כולן באגודה אחת, שנאמר: (עמוס ט') הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה!" ואת לקיחת ארבעת המינים קושרת התורה עם השמחה כמו שכתוב (ויקרא כג מ): "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ בדר כפת תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל **ושמחתם** לפני ה' אלקיכם שבעת ימים".

את ענין האחדות מוצאים אנו לא רק במצוות ארבעת המינים אלא גם במצוות **הסוכה** כמו שאמרו במסכת סוכה (כז ב): "אף על פי שאמרו אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון בלולבו של חברו, אבל יוצא ידי חובתו בסוכתו של חברו, דכתיב (ויקרא כג) כל האזרח בישראל ישבו בסכת - מלמד **שכל ישראל ראוים לישב בסוכה אחת**". אבל במצוות הסוכה מוצאים אנו לא רק את האחדות אלא גם את השוויון במה שאמרו במסכת סוכה (ב א): "בסכת תשבו שבעת ימים. אמרה תורה: כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי. עד עשרים אמה - אדם עושה דירתו דירת עראי". בשבעת ימי חג הסוכות כל ישראל חיים באותה רמת חיים. ועוד מצווה יש בחג הסוכות שאמנם מקיימים אותה אחת לשבע שנים והיא מצוות **ה"הקהל"**. מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות ... הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך" חג הסוכות שהוא הסיום של כל חגי ישראל הוא ממצה את התמצית של כל חגי ישראל שמטרתם להביא את העם העולה לרגל לבית המקדש להיות מאוחדים בשמחה.

אך זה טבעי שקבעו את **"שמחת תורה"** בסיומו של חג הסוכות, כדי להדגיש שהשמחה האמיתית אינה רק השמחה החיצונית אלא בעיקר השמחה הפנימית של "פקודי ה' ישרים משמחי לב" ולכן לא הסתפקה התורה בעבודת ה' בלבד אלא שאם אין עושים זאת "בשמחה ובטוב לבב" התורה מוכיחה אותנו על כך ואומרת: "תחת אשר לא עבדת את ה' בשמחה ובטוב לבב", וכשנדייק, היא אינה מוכיחה אותנו "שלא עבדת", אדרבא "עבדת" אבל לא בשמחה ובטוב לבב. לכן אנו מציינים את גמר קריאת התורה השנתית דווקא בשמחה, עד שלמאורע הזה אנו קוראים "חג שמחה תורה". ■

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

שו"ת קיץ
הסכך לא מגיע עד כתלי המרפסת אלא יש הפרש של 18 ס"מ בין קו הכתלים לסכך. האם הסוכה כשרה?...
המשך בעמ' 2

הרנינו גוים עמו
שירת האזינו מסתיימת בפסוק, "הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום...

זמני אודותינו
חג הסוכות חל בתחילת השנה, והוא הנותן לנו כח לקראת ימי החורף...

בכור שורו
בברכותיו של משה רבינו, לשנים עשר שבטי ישראל. הוא מדגיש...
המשך בעמ' 4

סיפור לחג הסוכות
בזכות ריקוד אחד
היה זה ביום בהיר, בעיצומה של שנת תשע"א. בבית כ"ק האדמו"ר מנאדווארנא זצ"ל, התכנסו ובאו...
המשך בעמ' 7

שביבים
הגה"ק רבי מאיר אריק זצוק"ל שאל את מרן הקדושת ציון זי"ע מבובוב, מה העניין מה שכתב האריז"ל להרבות בצדקה...
המשך בעמ' 9

מעלת עם ישראל והבדלתו מאומות העולם ע"י כח התורה וענין מצות סוכה
"אף חובב עמים כל קדושיו בידך והם תוכו לרגליך ישא מדברותיך": מבאר רבינו אור החיים הקדוש...
המשך בעמ' 11

"ואתרוגו על כתפו"
האתרוג התימני הוא האתרוג חסר המיץ היחיד המשמש לקיום מצוות ארבעת המינים. על פי המסורת...
המשך בעמ' 12

שו"ת קיץ

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

סוכה שדפנותיה לא מגיעות עד גובה הסכך / תרי הלכתא לא אמרינן

שאלה: אני בונה סוכה במרפסת וכתלי המרפסת משמשות לי כדפנות. כדי להעמיד את הסכך אני בונה שלד מברזל ועליו אני מניח 'לייסטים' שעליהם אני פורש את הסכך.

כתלי המרפסת לא מגיעים לגובה הסכך אבל הם מעל גובה של 10 טפחים.

העניין הוא שהסכך לא מגיע ממש עד כתלי המרפסת (אני אם אני מרים את הכתלים לגובה בקו דמיוני) אלא יש הפרש של 18 ס"מ בין קו הכתלים לסכך.

האם הסוכה שלי כשרה?

תשובה: אי אפשר לענות על שאלה זו באבחה אחת, אלא יש להקדים ולעיין בסוגיית 'תרי הלכתא לא אמרינן', ולאחר זאת נבוא לבחון תשובת שאלה זו ושאלות נוספות.

מחלוקת הטור והר"ן בעניין 'גוד אסיק' ו'דופן עקומה'

תחילת דברינו בסוגיא זו היא במחלוקת הטור והר"ן אם ניתן לומר ולשלב בסוכה אחת גם דין של 'גוד אסיק' וגם דין של 'דופן עקומה' וכדלקמן.

ונבאר בקצרה דין 'דופן עקומה' - אם **בצד** הסוכה יש סכך פסול, הדין הוא שכל זמן שהסכך הפסול הוא לא יותר מד' אמות (כ-2 מטר) הסוכה כשרה, וזאת משום דין 'דופן עקומה' שמאפשר לנו לשייך את הדופן לסכך הכשר על אף ההפסק של הסכך הפסול[א] (אך אם יש הפסק של אוויר ג' טפחים ויותר בצד הסוכה - אי אפשר לשייך את הדופן לסכך[ב]).

וחידש הטור[ג] שדין זה של 'דופן עקומה' נוהג גם במקרה והדפנות לא מגיעות לסכך אלא יש להם רק גובה י' טפחים - שכידוע אין דפנות הסוכה צריכות להגיע עד לסכך, אלא די שיש להם גובה של י' טפחים, וזאת משום שיש דין אחר שנקרא 'גוד אסיק מחיצתא'[ד] - ואם כן חידש הטור שניתן גם לומר 'גוד אסיק' וגם לומר 'דופן עקומה', ולכן לשיטת הטור סוכה שיש לה דפנות י' טפחים והסכך גבוה מהדפנות, ויש בצד הסכך סכך פסול פחות מד' אמות - סוכה כזו כשרה משום צירוף ב' הלכות ביחד, גם 'גוד אסיק', וגם 'דופן עקומה'.

ויש להדגיש שבסוגיות הגמרא במסכת סוכה לא מבואר בצורה מפורשת שניתן לשלב ב' הלכות ביחד בסוכה אחת, אלא יש סוגיא אחת שממנה אנו לומדים את הדין של 'גוד אסיק'[ה] ויש סוגיות נוספות שממנה אנו לומדים את הדין של 'דופן עקומה'[ו], והטור הוא זה שחידש שניתן להרכיב ולשלב את שתי הסוגיות הללו ביחד - לפונדק אחד[ז].

אמנם הבית יוסף[ח] כתב שהר"ן חולק על זה, שהר"ן כתב[ט] שיש ב' אפשרויות להבין את אופן פעולת דין 'דופן עקומה':

א' - אנו רואים את כל הכותל זז אל תוך הסוכה, עד שמגיע אל מתחת לסכך הכשר.

ב' - אנו רואים את הסכך הפסול כהמשך של הדופן, שכך דרכם של כתלים - להתעקם.

וכתב הר"ן להוכיח שההסבר השני הוא הנכון, שאילו ההסבר הראשון היה הנכון, אם כן מדוע לא נאמר דין 'דופן עקומה' גם כאשר יש הפסק של **אוויר** מעל ג' טפחים בצד הסוכה? מה מונע אותנו מלומר שגם במקרה כזה הדופן יכולה לזוז אל תוך הסוכה? אך לפי ההסבר השני העניין מובן, שכאשר יש סכך פסול אנו רואים אותו כהמשך הדופן, אבל כאשר יש אוויר, הדופן לא יכולה להמשיך ולהתעקם - ומכאן לסכך הכשר אין דופן המשויכת לו[י].

ועל פי זה הסיק הר"ן שתי מסקנות:

א' - אין לאכול מתחת לסכך הפסול, מאחר וזה נחשב שהוא יושב תחת הדופן (אבל אילו היינו אומרים שאנו רואין את הדופן כאילו היא זזה היה אפשר לדון ולהקל).

ב' - כל האפשרות לומר דופן עקומה היא רק כאשר מדובר שהדפנות מגיעות לסכך, אבל אם אין הדפנות מגיעות לסכך - אי אפשר לומר דופן עקומה (וראה לקמן שנחלקו רע"א ו'העמק ברכה' בביאור הר"ן)[יא].

ואם כן נמצאנו למדים שנחלקו הטור והר"ן האם אפשר לומר בסוכה אחת גם דופן עקומה וגם גוד אסיק.

השולחן ערוך לא התייחס להדיא למחלוקת זו אך המגן אברהם[יב] למד מדיוק לשונו של השולחן ערוך כדעת הר"ן, שהנה זה לשון השולחן ערוך[יג]:

'סכך פסול...מן הצד אינו פוסל אלא בד' אמות, אבל פחות מד' אמות, כשרה דאמרינן דופן עקומה, דהיינו לומר שאנו רואים **כאלו הכותל נעקם ויחשב זה הסכך הפסול מגוף הכותל**, ודבר זה הלכה למשה מסיני'[יד].

ומכך שכתב השולחן ערוך את ההסבר באופן פעולת ה'דופן עקומה' כביאורו של הר"ן, למד המגן אברהם שזה דווקא כאשר הדפנות מגיעות לסכך, אבל אם אין הדפנות מגיעות לסכך - לא ניתן לומר 'דופן עקומה', וכן משמע שכך דעת המגן אברהם להלכה.

קושיית הט"ז - סתירה מסימן תר"ל לסימן תרל"ב

אך הט"ז כתב[טו] שאינו יודע טעם לדברי הר"ן ומדוע אם אין הדפנות מגיעות לסכך לא נוכל לומר בזה דין 'דופן עקומה'? ועוד הקשה הט"ז מסעיף אחר בשולחן ערוך בסימן תר"ל (סעיף ט') ששם

מבואר שבאופן שהדפנות לא מגיעות לסכך הסוכה כשרה, גם אם הסכך לא מכוון ממש כנגד הדפנות (כלומר אם נמשיך את הדפנות על ידי 'גוד אסיק' הדפנות לא יפגעו בסכך, אלא הסכך יהיה רחוק מהדפנות) אלא רחוק ממנו פחות מג' טפחים - הסוכה כשרה, ואם כן הקשה הט"ז כשם שאנו אומרים 'גוד אסיק' להגביה את הדפנות עד למעלה ואחר כך אנו אומרים 'לבוד' לחבר בין הסכך לדפנות, אותו דבר גם נוכל לומר 'גוד אסיק' להגביה את הדפנות ולאחר מכן לומר 'דופן עקומה' כדי לשייך את הסכך הכשר לדופן, ומאי שנא? ומשום קושיות אלו דחה את הט"ז דברי הר"ן להלכה וקיבל את שיטת הטור.

ונמצאנו למדים שמחלוקת הראשונים הטור והר"ן היא גם מחלוקתם של שני הנושאי כלים המרכזיים של השולחן ערוך - המגן אברהם והט"ז.

סתירה מסוימת בפסקי המשנה ברורה בעניין זה

ובדעת המשנה ברורה מצאנו לכאורה מעט סתירה בין דבריו בסימן תרל"ב לדבריו בסימן תרל"ג, שהנה בסימן תרל"ב המשנה ברורה כתב[עד] בתחילה את דעת המגן אברהם - שניתן לומר דופן עקומה רק כאשר הדפנות מגיעות לסכך - ואחר כך כתב את דעת הט"ז שגם כאשר הדפנות לא מגיעות לסכך גם אומרים דופן עקומה, ומבואר שלא הכריע בצורה ברורה בין השיטות השונות.

אולם בסימן תרל"ג (סעיף ו') לגבי סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה ובנה בה איצטבא (בשיעור סוכה) כדי להגביה את קרקעיתה, ובנה את האיצטבא בצד הסוכה (ואם כן יש לאיצטבא רק ב' דפנות) שהדין הוא שאם המרחק בין הדופן הג' לאיצטבא הוא פחות מד' אמות - הסוכה כשרה מדין 'דופן עקומה' (שהסכך שהוא לא מעל האיצטבא הוא סכך פסול שהרי הוא למעלה מכ' אמה) ועל זה סתם וכתב שם המשנה ברורה[זז] שכל זה דווקא כאשר הדפנות מגיעות לסכך, אבל אם אין הדפנות מגיעות לסכך - לא ניתן לומר דופן עקומה, ולא הזכיר כלל את דעת הט"ז והטור, ואם כן צריך עיון מדוע בסימן תרל"ג סתם כעת הר"ן ואילו בסימן תרל"ב הזכיר גם את דעת הטור ועיין עוד בהערה[זח].

ביאורו של רבי עקיבא איגר לשיטת הר"ן

אמנם עדיין צריכים אנו ליישב את קושיית הט"ז, מדוע בסימן תר"ל אנו אומרים גוד אסיק ולבוד, ובנידון דידן לא נאמר גוד אסיק ודופן עקומה?

והנה בביאור שיטת הר"ן שאי אפשר לומר גם 'גוד אסיק' וגם 'דופן עקומה' כתב הגאון רבי עקיבא איגר[זט] שהר"ן לשיטתו ממקום אחר שכתב ש'תרי הלכתא לא אמרינן' - וביאר הרעק"א כוונת הר"ן שכאשר שתי ההלכות בנויות אחת על השניה, ואי אפשר לאחת ללא השנייה, אז לא אומרים 'תרי הלכתא', ומאחר ובאופן שדפנות הסוכה לא מגיעות לסכך צריכים אנו קודם כל להעלות את הדפנות מדין 'גוד אסיק' ורק לאחר מכן ניתן לומר 'דופן עקומה' על הסכך הפסול, אי אפשר לומר שתי הלכות אלו ביחד.

ומעתה יוצא שלפי ביאור זה בר"ן גם 'גוד אסיק' ו'לבוד' אי אפשר לומר ביחד, שהרי תחילה צריכים להעלות את הדופן מדין גוד אסיק, ורק אחר כך ניתן לחברה לסכך על ידי לבוד, וממילא התקשה רבי עקיבא איגר שאם השולחן ערוך בסימן תר"ל פסק שכן אומרים גוד אסיק ולבוד, אם כן בעל כרחך שהוא לא פסק את הר"ן להלכה, ואם כן מה ראה המגן אברהם לציין על דברי השולחן ערוך בסימן תרל"ב את דברי הר"ן, ואילו בסימן תר"ל לא ציין המגן אברהם לדברי הר"ן.

ביאורו של הרב אריה פומרנצ'יק בשיטת הר"ן וייישוב קושיית רע"א

אך בספר 'עמק ברכה'[כ] כתב לבאר את דברי הר"ן באופן אחר, שבאמת ניתן לומר ב' הלכות בסוכה אחת, אף שהלכה אחת בנויה ונשענת על ההלכה השנייה, אך המקרה של 'גוד אסיק' ו'דופן עקומה' הוא שונה, כי 'דופן עקומה' הכוונה היא שאנו רואים את הסכך הפסול כהמשך של הדופן, וזה יכול להתקיים רק באופן שהדפנות מגיעות לסכך, שאם אינן מגיעות לסכך היאך נוכל לראות את הסכך כהמשך של הדופן?.

וממילא לפי ביאור זה בדברי הר"ן כאשר מדובר על גוד אסיק ולבוד, ניתן להכשיר את הסוכה על ידי השימוש בשתי הלכות הללו - אף על פי שאי אפשר לאחת ללא השנייה - מאחר ורק 'דופן עקומה' היא הלכה היוצאת מן הכלל בגלל ביאורה והסברה.

ומעתה מיושבת קושיית המגן אברהם, ופסקי השולחן ערוך מכוונים ועולים בקנה אחד, שבסימן תר"ל פסק שניתן לומר גוד אסיק ולבוד, ואילו בסימן תרל"ב משמע מלשונו שלא ניתן לומר גוד אסיק ודופן עקומה.

וכך יש לבאר גם את פסקי המשנה ברורה שמצד אחד הביא את דברי המגן אברהם בשם הר"ן שאי אפשר לומר 'דופן עקומה' אם הדפנות לא מגיעות לסכך, אך שם בהמשך הדברים[כא] כתב שאם הדפנות קרובות לסכך ויש ביניהם רווח של פחות מג' טפחים, אפשר שלכולי עלמא ניתן לומר 'לבוד' ו'דופן עקומה', ומאי שנא? אך לפי ביאור ה'עמק ברכה' אתי שפיר והכל על מקומו יבוא בשלום.

מתי אנו לא אומרים 'גוד אסיק' ו'לבוד'

אך עדיין יש להקשות מסימן תר"ל סעיף ו' ששם מובא מחלוקת הראשונים לעניין נעץ קונדוסין על שפת הגג וסיכך על גביהם, האם אנו אומרים במקרה כזה 'גוד אסיק' ושורש המחלוקת הוא שהדפנות לא ניכרות על הסוכה כלל וממילא נחלקו הראשונים האם שייך לומר במקרה כזה 'גוד אסיק' בהלכות סוכה, וכתב שם המשנה ברורה שגם למאן דאמר שמכשיר זה דווקא באופן שהסכך מכוון ממש כנגד שפת הגג, אך באופן שאינו מכוון ממש כנגד שפת הגג אפילו במרחק של פחות מג' טפחים - הסוכה לא תהיה כשרה, ומבואר מדברי המשנה ברורה הללו שגם 'גוד אסיק' ו'לבוד' לא אמרינן? ויש עוד לעיין בזה.

ומעתה באשר לשאלת השואל אודות כתלי המרפסת שמשמשות לו ככתלים, אך הכתלים לא מגיעים עד גובה הסכך, וגם אם היו מגיעים עד גובה הסכך לא היו ממש נוגעים בסכך אלא רחוקים ממנו מעט (פחות מג' טפחים - וזה מקרה מצוי במרפסות) שצריכים אנו לומר גם 'גוד אסיק' וגם 'לבוד', על פי הטור בוודאי

שהסוכה כשרה שהרי לדעת הטור אפילו גוד אסיק ודופן עקומה ניתן לומר וכן הוא גם דעת הט"ז, ועל פי הבנת העמק ברכה בשיטת הר"ן גם לדעת הר"ן סוכה כזו תהיה כשרה, וכן פסק המשנה ברורה, ורק להבנת רבי עקיבא איגר בדעת הר"ן אין הסוכה תהיה כשרה, אך גם הרעק"א מודה שדעת הר"ן לא נפסקה להלכה בטור ובשולחן ערוך, ואין לנו אלא דברי הפוסקים שאת מימיהם אנו שותים, הלא המה הטור והשולחן ערוך והט"ז והמשנה ברורה (ואף המגן אברהם לפי מה שכתב המשנה ברורה) שלפי כולם סוכה כזו כשרה לכתחילה ולמהדרין.

והארכתי בכל זה מפני שלפני שנתיים בחול המועד סוכות (תשע"ט) שמעתי בליל שבת חול המועד שיעור בעניין זה מפי ראש ישיבה אחד, ופתח את השיעור בכך שבדרך לכאן (מקום מסירת השיעור - אחת משכונות ירושלים) ראה בדרך למעלה מ-001 סוכות פסולות ולא יכול היה לשאת זאת עד שעצם את עיניו, ולאחר מכן ייחד את שיעורו לסוגיית 'תרי הלכתא לא אמרינן' ולאחר השיעור ניגשתי לשאול אותו לאלו 001 סוכות הוא התכוון, וענה לי שהתכוון לכל הסוכות שנמצאות במרפסות הבתים, וקירות המרפסת משמשים ככתלים והסכך לא מכוון ממש נגד הגוד אסיק של הכתלים, וממילא 'תרי הלכתא לא אמרינן' (גוד אסיק ולבוד).

וטענתי לו הרי לפי הטור הט"ז והמשנה ברורה סוכה כזו כשרה, וענה לי שיש את הר"ן, ושבתי וטענתי לו הרי לפי ביאור העמק ברכה בר"ן, אזי גם לר"ן סוכות כאלו כשרות הן, ואף לפי הבנת הרע"א מ"מ זה רק בשיטת הר"ן והרע"א עצמו מודה שהשולחן לא פסק כן להלכה, וענה לי שגדולי הפוסקים כתבו לחוש להבנת הרע"א בר"ן.

ואני איני יודע לאילו 'גדולי הפוסקים' הוא התכוון ואף אם נמצא מי שכתב כן מכל מקום זה בוודאי זה רק בגדר 'לחוש' אבל בוודאי שלעושה כן יש על מי לסמוך בשופי ולכתחילה, והיאך יוכל לבוא ולפסוק בסכינא חריפתא שסוכות אלו הן פסולות! ועוד להתבטא שהיה מוכרח לעצום את עיניו! ועוד לומר זאת בפני קהל רב שהציבור השומע את שיעורו סומך על דיבורו שהסוכה פסולה וחוזר לביתו בליל שבת חול המועד סוכות מבלי אפשרות אפילו לתקן את הסוכה... ולהשבית כך לאנשים את שמחת החג... יסלח לי אותו ראש ישיבה אבל לא זאת הדרך ולא זאת העיר, ותמיד ניתן למצוא 'שיטות' אך אנחנו אין אנו לנו אלא דברי הפוסקים להלכה.

א - אך כל זה בסוכה גדולה שאילו בסוכה קטנה אם יש סכך פסול יותר מג' טפחים פ הסוכה פסולה - עיין שו"ע סימן תרל"ב סעיף א'.
ב - שם סעיף ב'.
ג - ריש סימן תרל"ב.
ד - כמבואר בשו"ע סימן תר"ל סעיף ט'.
ה - משנה במסכת סוכה דף ט"ז עמוד א'.
ו - סוגיית 'בית שנפחת' במסכת סוכה דף ד' עמוד א' (והיא משנה בדף י"ז עמוד א') ועוד.
ז - ועיין בבית יוסף (סימן תרל"ב) שכתב שהטור למד זאת מדברי רש"י על המשנה בדף י"ז עמוד א', ועיין בחידושי הגהות על הטור (הוצאת 'שירת דבורה') שהביא מהרל"ח שכתב שאדרבה מרש"י זה ניתן ללמוד להיפך, אך מביא מקור אחר לדברי הטור עיין שם.
ח - שם.
ט - דף ב' עמוד א' בדפי הרי"ף בסוגיא דאיצטבא.
י - הנה ברמב"ם מצינו לכאורה פעם כהסבר א' ופעם כהסבר ב', שבפרק ה' הלכה י"ד כאשר מביא דין דופן עקומהלגבי 'בית שנפחת' מבאר דין זה כהסבר ב' וזה לשונו שם: 'ראין כאילו הכותל נעקם ויחשב זה הסכך הפסול מגוף הכותל וכשרה, ודבר זה הלכה למשה מסיני', אך בפרק ד' הלכה י"ד הרמב"ם מביא את הסוגיא של בניית איצטבא בסוכה שגבוהה מכ' אמה ושם כותב הרמב"ם: 'בנה איצטבה באמצעה אם יש משפת איצטבה ולכותל ארבע אמות לכל רוח פסולה, פחות מארבע אמות כשרה, וכאילו המחיצות נוגעות באיצטבה והרי מן האיצטבה ועד הסיכוך פחות מעשרים אמה' ומבואר לכאורה כהסבר א'? ויש לומר שבסוגיית איצטבא אי אפשר לבאר כהסבר ב' שא"כ עדיין הדופן פסולה שהרי היא גבוהה מכ' אמה (וחייב לעשותה באופן של קבע) ולכן מוכרחים להסבר א' ואז גובה הדופן הנצרך לנו הוא רק מהיצטבא ועד הסכך וזה פחות מכ' אמה ובכה"ג הסוכה כשרה (ואם כן מבואר שלדעת הרמב"ם ניתן להבין את אופן פעולת הדופן העקומה בשני אופנים, וזה לכאורה דלא כר"ן ודו"ק).
יא - נפ"מ שלישית אפשרית בין שתי הבנות אלו אם באופן שבנה איצטבא בסוכה שגובהה למעלה מכ' אמה - האם גם החלק של הסוכה מעבר לאיצטבא יכול להיות כשר מדין 'פסל היוצא מן הסוכה' - עיין תוס' רא"ש לסוכה דף ד' ע"א ד"ה 'מן הצד'.
יב - סימן תרל"ב ס"ק א'.
יג - סימן תרל"ב סעיף א'.
יד - וזהו כלשון הרמב"ם המובא לעיל.
טו - שם ס"ק א'.
טז - בס"ק ד'.
יז - ס"ק כ'.
יח - ולפי המבואר לעיל בשיטת הרמב"ם הקושיא חזקה עוד יותר, שדווקא בסוגיית איצטבא מוכרחים אנו להסביר שדופן עקומה הכוונה שהדפנות זזות, וא"כ בכה"ג לא אכפת לן שהדפנות לא מגיעות לסכך (כמבואר בדברי הר"ן) וצ"ע.
יט - הגהות רע"א לשו"ע ריש סימן תרל"ב, וכן בשו"ת רע"א קמא סימן י"ב.
כ - לרב אריה פומרנצ'יק זצ"ל (שהיה מתלמידיו של הרב מבריסק ונפטר בפתח תקווה בפתאומיות בגיל צעיר - 34 שנים) ענייני סוכה אות ז' (עמוד פ"ג).
כא - סימן תרל"ב ס"ק ד'.

הרנינו גוים עמו

/ הרב איתמר הרשקו

שירת האזינו מסתיימת בפסוק, "הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו"[1]. המדבר על התיקון השלם, שיבוא לארץ.

שכבר מזמן בריאת האדם, התקללה האדמה. על כך שספגה לתוכה. את דמי הבל, שנהרג ע"י קין. ואחר כך בימי נח, והמבול. הוסיפו בני האדם לחטוא, והאדמה שוב ספגה דמים רבים. עד כדי כך, שהאדמה נמחתה לגמרי. עד לעומק של ג' טפחים[2].

ומאז ובמשך כל הדורות, לארץ לא יכופר - כי אם בדם שופכו[3].

ולכן לארץ אין מנוחה. כל עוד היא נאלצת, לספוג דמים בתוכה. ובוודאי חמור הדבר שבעתיים, בדמי עם ישראל שנשפך. החל בדמים, של עשרת הרוגי המלכות. עבור בהרוגי החורבנות, ועד לנטבחי הדורות כולם.

אך כיוון שאנו, רחמנים בני רחמנים. אנו עלולים להירתע, מהצורך בנקמת הדם. ולכן הגויים צריכים, להרנין אותנו. שנדע שבאה השעה, שהארץ תשוב ותשקוט. ובכוח כפרת האדמה, יתכפר גם לעם ישראל[4].

כשבנוסף לכפרה זו. יחזרו גם הגזלות הרבות, יחד עם החמס שבכפי האומות[5].

ולכן צריכה השירה הזאת, לשני עדים. הן השמים והן הארץ. שכל אחד יבוא ויעיד, על צרה אחרת, שבאה לישראל מהאומות.

על שפיכת הדמים, תעיד הארץ. שנאלצה לספוג לתוכה, את דמי אחינו בית ישראל. בכל מקום בארץ, ובכל הדורות.

ואילו על הגזל והחמס, יעידו השמים. שכן הצעקה על הגזל, מגיעה עד לב השמים. כצעקת הריבה, בימי המבול[6]. צעקת סדום ועמורה[7], וצעקת העשוק[8].

ויבואו שני העדים, להעיד לטובת ישראל.

אך הגויים יבחינו בכך, לפני שאנו נבין זאת. וכמו שניבא דוד, בפרק התהילים - "אז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה[9]". כשרק לבסוף אנו זוכים, לגאולה ברינה. "הזרעים בדמעה ברנה יקצרו[10]".

ועל כן בחג הסוכות, אנו מתפללים על הגויים[11]. וזאת כדי שכשיגיע היום, הם ידעו לומר לנו על כך. שעלינו לשים לבנו, על גאולתנו כי באה.

וכחלק מתפילות החג, אנו מנסכים את המים. באותו מקום, ממנו הושתת העולם[12]. ולאחר כמה שנים, יצאו המים להחריב את העולם, בימי המבול. וכל זאת לצלילי המזמורים, שבשיר המעלות[13].

ובכל חג סוכות, שלאחר מלחמת גוג ומגוג. ייבחנו האומות, כל פעם מחדש. האם הם נותנים כבוד ויקר לישראל. ורק אלו הבאים ועולים למקדש, יזכו לשפע של ברכה. ואילו אלו שלא יעשו כן - ולא עליהם יהיה הגשם[14].

וע"י השמים החדשים והארץ החדשה[15], ידעו האומות לשבח את ישראל. כשנשארו דבוקים בה' יתברך, בכל התלאות שעברו עליהם[16].

וכנשים לבנו להבחין בכך, נזכה גם לראות בבניין המקדש במהרה[17].

1 - דברים לב, מג
2 - ד"א את הארץ עם הארץ שאף ג' טפחים של עומק המחרישה נמוחו ונטשטשו - רש"י בראשית ו, יג
3 - ולארץ לא יכפר לדם אשר שפך בה כי אם בדם שפכו - במדבר לה, לג
4 - וכפר אדמתו ומה היא אדמתו עמו כשעמו מתנחמים ארצו מתנחמת וכה"א רצית ה' ארצך במה רצית ארצך שבת שבות יעקב - רש"י דברים לב, מג
5 - ונקם ישיב לצריו על הגזל ועל החמס. כענין שנא' 'מצרים לשמה תהיה ואדום למדבר שממה מחמס בני יהודה', ואומר 'מחמס אחיך יעקב' וגו' - שם
6 - כי מלאה הארץ חמס לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל (סנהדרין קח) - רש"י בראשית ו, יג
7 - ורבותינו דרשו הכצעקתה צעקת ריבה אחת שהרגוה מיתה משונה על שנתנה מזון לעני כמפורש בחלק - שם יח, כא
8 - והיה בך חטא מכל מקום אפי' לא יקרא. א"כ למה נאמר 'וקרא עליך', ממהר אני ליפרע על ידי הקורא יותר ממי שאינו קורא - רש"י דברים טו, ט
9 - תהלים קכו, ב
10 - כך ישראל זורעין לפני הקב"ה צדקה בדמעה בגלות וברנה יקצורו כשתשלם משכורתם לעתיד - רש"י שם, ו
11 - א"ר יוחנן אוי להם לעובדי כוכבים שאבדו ואין יודעין מה שאבדו בזמן שבהמ"ק קיים מזבח מכפר עליהן ועכשיו מי מכפר עליהן - סוכה נה:
12 - תנא דבי ר' ישמעאל (בראשית א, א) בראשית אל תיקרי בראשית אלא ברא שית. תניא ר' יוסי אומר שיתין מחוללין ויורדין עד תהום - שם, מט.
13 - ואומרים לפניהם דברי שירות ותושבחות והלוים בכנורות ובנבלים ובמצלתים ובחצוצרות ובכלי שיר בלא מספר על חמש עשרה מעלות היורדות מעזרת ישראל לעזרת נשים כנגד חמש עשרה (מעלות) שבתהלים שעליהן לוים עומדין בכלי שיר ואומרים שירה - שם, נא:
14 - והיה כל הנותר מכל הגוים הבאים על ירושלם ועלו מדי שנה בשנה להשתחות למלך ה' צבאות ולחג את חג הסכות. והיה אשר לא יעלה מאת משפחות הארץ אל ירושלם להשתחות למלך ה' צבאות ולא עליהם יהיה הגשם - זכריה יד, טז- יז
15 - כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה עמדים לפני נאם ה' כן יעמד זרעכם ושמכם - ישעיהו סו, כב
16 - לאותו הזמן ישבחו העובדי כוכבים (האומות) את ישראל ראו מה שבחה של אומה זו שדבקו בהקב"ה בכל התלאות שעברו עליהם ולא עזבוהו יודעים היו בטובו ובשבחו - רש"י דברים לב, מג
17 - שימו לבבכם צריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכוונים לד"ת וכה"א בן אדם ראה בעיניך ובאזניך שמע ושים לבך וגו' והרי דברים ק"ו ומה תבנית הבית שהוא נראה לעינים ונמדד בקנה צריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכוון להבין ד"ת שהן כהררין התלוין בשערה על אחת כמה וכמה - שם, מו

זמני אורותינו

חג הסוכות חל בתחילת השנה, והוא הנותן לנו כח לקראת ימי החורף ולילותיו הארוכים.

לפני שמסתיים החג, מבקש מאתנו הקב"ה להמתין, ולעצור עמו עוד יום בשמחת תורה - שמיני עצרת.

ביום הזה אנו משלימים את קריאת התורה, ומתחילים אותה מחדש ואנו קוראים בשלוש ספרים. על עקרון זה אומר רבי יצחק נפחא[1] - "ר"ח אדר שחל להיות בשבת, **מוציאים** ג' תורות וקורין בהן אחד בעניינו של יום ואחד בשל ר"ח ואחד בכי תשא.

וא"ר יצחק נפחא ר"ח טבת שחל להיות בשבת, **מביאים** שלש תורות וקורין בהם. אחד בעניינו של יום אחד בדראש חדש ואחד בחנוכה".

שלוש פעמים בשנה יכול להיות עניין, שמוציאים שלושה ספרי תורה ביחד. בפעם הראשונה בשמיני עצרת, הפעם השנייה בשבת חנוכה שחל בה ר"ח טבת. וכן בשבת פרשת שקלים החלה בר"ח אדר, או בפרשת החודש החלה בר"ח ניסן.

בכל שלושת הזמנים האלו מתגלית תורה חדשה, המתחדשת החל מזמן זה.

בעצרת שהיא זמן שמחת תורתנו, אנו מסיימים את קריאת פרשיות התורה, ומיד מתחילים אותה מחדש. וישנו כאן גילוי מחדש של התורה שבכתב, מבראשית.

בחנוכה נתגלתה התורה שבע"פ. ולכן הלכות החנוכה לא הוזכרו במשנה ובמסכת בפני עצמה כמו שיש את מסכת מגילה בפורים, אלא הלכות חנוכה הוזכרו ברמז בכמה מקומות[2].

זאת משום שחנוכה הינו חג של גילוי כוחה של התורה שבע"פ, שכל דיניו ופרטיו נמסרים בע"פ ממש. ומסיבה זו לקחו החשמונאים את המלוכה, מכוח הוראת שעה השייכת לתושבע"פ, לעומת הנביא שלא יכול לחדש זאת בכוח של נבואה. ומכיוון שנתגלה בזמן זה, כוח התורה שבע"פ. ישנה התחדשות של תורה, שלא הייתה קודם.

חנוכה מגיע בזמן של תחילת החורף. שהוא זמן התכנסות מחד, וחושך מאידך. לרמז לנו שהדבר שיכול לעמוד לנו בגלותנו, ובכל הזמנים הקשים שלנו. הוא כוח התורה שבעל פה. שמכוחה אנו שואבים כוחות, לעמוד בכל הקשיים. הדבר מחזקנו בעיקר שלא להישבר. ואילו כוח היצירה שבתורה, מתגלה רק בפורים.

פורים זה הזמן בו נתגלתה התורה שבכתב, הנוצרת ע"פ התורה שבע"פ. שהרי מגילת אסתר היא תוספת של נביאים, על התורה

שבכתב. ומאידך המגילה התגלתה בצורה של תורה שבע"פ, ע"י מעשי מרדכי ואסתר. וגילוי זה של תורה שבכתב, ע"י תורה שבע"פ - נתחדש בפורים.

בזמני התחדשות הללו של התורה. אנו **מוציאים** ג' ספרים, הבאים לרמוז על ג' גילויי התורה שישנם. התורה שבכתב, התורה שבעל פה, וגילוי התורה שבכתב ע"י התורה שבע"פ.

בכל שבת אנו מוציאים רק ספר אחד, שקוראים בו את פרשת השבוע. אך בזמנים המיוחדים, שבהם אנו מוציאים שלושה ספרים. אנו קוראים בספר הראשון, בפרשת השבוע. כנגד התורה שבכתב, הקבועה וקיימת. וכך פרשיות השבוע קבועות וקיימות ואינם משתנות בזמנים אלו למרות שזהו מועד[3].

את הספר השני אנו מוציאים, כנגד גילוי תורה שבכתב שע"י תורה שבע"פ. ואלו הם הקריאות של ר"ח או עצרת. שבכוח קביעת ר"ח, הנעשית ע"י חכמי התורה שבע"פ הסנהדרין - נקבעים הזמנים. ובכוח התורה שבע"פ, מתגלית התורה שבכתב.

הספר שלישי בא כנגד גילוי תושבע"פ. שכן חנוכה, פורים וקריאת ההפטרה[4] ככלל בעצרת ובכל שבת. נקבעו ע"י חכמי התורה שבע"פ. וישנו כאן שילוב של גילוי שני הכוחות, ע"י כוח ממצע.

ומה שאומר ר"י שבר"ח אדר, **מוציאין** ג' ספרים. זה משום שזהו הזמן של גילוי התורה הקיימת, וכח התורה שבע"פ הוא בלגלות את התורה שבכתב[5].

ומסיבה זו פורים נמצא בסוף החורף. אז מתגלה לנו, מכוח מה עברנו בחודשי החורף והחושך. את כל המחשכים וההתמודדויות - שזוהי התורה שבכתב. שעל ידה ומכוחה, הגענו לתורה שבעל פה.

אבל בחנוכה שבא, בתחילת הגילוי של הופעת התורה. צריכים אנו להביא את התורות. וכמו שא"ר יצחק - **מביאים** ג' ספרים. שכן כעת מתחילה, הופעה מחודשת של התורה. הנובעת מתוך התורה שבכתב, שהתגלתה לנו בזמן העצרת. כך שמכוח התורה שבכתב, אנו באים ומגלים את התורה שבע"פ. והיא מביאה שוב לידי גילוי תורה שבכתב, עליונה יותר - תורה חדשה. הבאה מתוך מה שבררנו, בתושבע"פ.

דבר זה מביאנו לגילוי הגאולה. בבואנו לסמוך את גאולת התורה באדר, שהוא הגילוי העליון של התורה שבכתב. לגאולת ישראל הבאה בניסן, אז באו מגלי התורה ומופיעיה כאן בעולם. ואת שני הגאולות האלו, אנו סומכים לגאולת אייר, שזכינו לה בימנו אנו. בגאולת ושחרור מקום הגילויים האלו, של התורה - ארץ ישראל וירושלים. ובזה אנו באים, לסיכום מקור כל הכוחות כולם. שמשם נובע הכול - הוא חודש סיוון, הבא בזמן מתן תורתנו.

ההפטרה שקוראים בסוכות, מדברת על מלחמת גוג ומגוג. משום שבכח התורה המתחדשת, ניתן לגבור על כל אויבנו וחרשי רעתנו. ובזה אנו משלימים את המלכת ה', שהחלנו בה בראש השנה.

והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, במהרה בימנו, אמן.

1 - מגילה ל:
2 - במסכת בבא קמא בהלכה המדברת בעניין הודלק פישטנו בנרו של בעל הבית, שאם זה בנר חנוכה הוא פטור וכן במסכת שבת בפרק במה מדליקין אז נאמר שבנר חנוכה השמנים שפסולים לשבת כשרים בהם
3 - בעצרת קוראים את פרשת וזאת הברכה, שזהו זמנה
4 - כאשר לא יכלו לקרות בתורה, תיקנו לקרות את ההפטרה, מעין הפרשה
5 - ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא

בכור שורו

בברכותיו של משה רבינו, לשנים עשר שבטי ישראל. הוא מדגיש פעמיים, את עניין השור. הן בברכת בנימין[1], והן בברכת יוסף[2]. וכן בדרך רמז, בברכה לבני לוי[3].

בתחילת הברכות, משה מזכיר את מעמד הר סיני[4]. וכיצד חיזר הקב"ה אחר האומות, אולי יסכימו לקבל את התורה[5]. ומתוך הסכמת עם ישראל, הוא בא לברך אותם כיום[6].

גם כל אדם, צריך להכניס את בנו לתורה. וכשהוא מגיע לגיל שש או שבע, עליו להבאיס אותו בתורה - כשור[7]. שלא ניתן ללמד תורה, בלי להכריח את האדם על כך. וכשנכנסת התורה בבן, שוב לא יסור ממנה.

אך אם אנו מתבלבלים, אנו עלולים להפוך את העגל - לעבודה זרה. וכמו שארע לאבותינו, לאחר מעמד הר סיני. כשרק בני לוי, נשמרו מהחטא. ולא היה בהם איש, שחטא בעגל.

ולכן מבקש משה מישראל, שייקחו את הטוב שבשור. ויכוונו אותו לקודש.

את בית המקדש, לא ניתן לבנות במקום הגבוה ביותר, אלא מעט נמוך משם[8]. כדוגמת כתפי השור, שהם המשובחים בו. יותר מאשר ראשו.

וכל זאת משום שהכתפיים, משמשות כבסיס רחב יותר. וכוחו של השור, רב לו שם. בנשיאת העול, וחרישת האדמה. ואת המקדש, יש להקים במקום איתן. שיוכל לעמוד לישראל, בכל הימים.

וכשאנו לא מבינים זאת, רואה משה את החורבנות[9]. הבאים לרגלי, אותו חטא קדמון - חטא העגל[10].

ולכן מברך משה את יוסף. שיזכה לכוח השור, אך לנוי קרני הראם[11]. כדי לשמור על האיזון הנכון. מצד אחד, ללמד את הרבים בכח. ומאידך לתת לכל אחד, את מקומו הראוי לו. וכך עשה יהושע, שלימד תורה לישראל. ויחד עם זאת יצא ובא עמהם במלחמות כיבוש הארץ.

אך ירבעם בן נבט, איבד עניין זה.

שבתחילה ירבעם הוכיח את שלמה. על מה שמונע מישראל להיכנס למקדש, בכך שסתם את המילוא[12]. ולבסוף, היה זה ירבעם שמנע מישראל לעלות לירושלים. בכך שהקים להם, שני עגלים - בדן ובבית אל[13].

ולכן מראה הקב"ה למשה, מה שיארע עם בני דן[14]. כמקום בו יבחנו,

בני ישראל. ומשם הם גם יפוצו, לכל קצות תבל. כנחל הבניאס, היוצא מחלקו של דן[15].

כדי שנפנים עניין זה, בכל שנה ושנה. אנו מעלים את הביכורים, בקרני השור המצופים בזהב[16]. ובכך אנו נזכרים ובאים, בלימוד התורה שקיבלנו עלינו בסיני. ונזהרים שלא לשכוח, את עברנו המגונה[17]. שיכול הוא להיות משובח. לו נחכים ונשכיל, לגשת לתורה כראוי.

וכשנעשה כן, יהפוך השור - לבכור למלוכה[18].

1 - ובין כתפיו שכן אין לך נאה בשור יותר מכתפיו - רש"י דברים לג, יב
2 - **בכור שורו** יש בכור שהוא לשון גדולה ומלכות, שנאמר 'אף אני בכור אתנהו', וכן 'בני בכורי ישראל' - שם, יז
3 - **האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו** כשחטאו בעגל ואמרתי 'מי לה' אלי', נאספו אלי כל בני לוי. וצויתים להרוג את אבי אמו והוא מישראל, או את אחיו מאמו או בן בתו וכן עשו. ואי אפשר לפרש אביו ממש ואחיו מאביו וכן בניו ממש, שהרי לויים הם ומשבט לוי לא חטא אחד מהם, שנאמר 'כל בני לוי' - שם, ט
4 - ה' מסיני בא - דברים לג, ב
5 - **וזרח משעיר למו** שפתח לבני שעיר שיקבלו את התורה ולא רצו... **מהר פארן** שהלך שם ופתח לבני ישמעאל שיקבלוה ולא רצו - רש"י שם
6 - **ויאמר ה' מסיני בא** פתח תחלה בשבחו של מקום ואח"כ פתח בצרכיהם של ישראל ובשבח שפתח בו יש בו הזכרת זכות לישראל וכל זה דרך רצוי הוא כלומר כדאי הם אלו שתחול עליהם ברכה - שם
7 - מר ליה רב לרב שמואל בר שילת עד שית לא תקביל מכאן ואילך קביל ואספי ליה כתורא. **ואספי ליה** האכילהו והשקהו תורה בעל כרחו כשור שנותנין עליו עול על צוארו -בבא בתרא כא. וברש"י שם
8 - **ובין כתפיו שכן** בגובה ארצו היה בית המקדש בנוי, אלא שנמוך כ"ג אמה מעין עיטם. ושם היה דעתו של דוד לבנותו, כדאיתא בשחיטת קדשים. אמרי נחתי ביה פורתא, משום דכתיב 'ובין כתפיו שכן' אין לך נאה בשור יותר מכתפיו - רש"י דברים לג, יב
9 - **את כל הארץ** הראהו את כל א"י בשלותה והמציקין העתידין להיות מציקין לה - שם לד, א
10 - אמר ר' אושעיא עד ירבעם היו ישראל יונקים מעגל אחד מכאן ואילך משנים ושלשה עגלים. אמר ר' יצחק אין לך כל פורענות ופורענות שבאה לעולם, שאין בה אחד מעשרים וארבעה בהכרע ליטרא של עגל הראשון. שנאמר (שמות לב, לד) 'וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם' - סנהדרין קב.
11 - **וקרני ראם קרניו** שור כחו קשה ואין קרניו נאות אבל ראם קרניו נאות ואין כחו קשה נתן ליהושוע כחו של שור ויופי קרני ראם - רש"י דברים לג, יז
12 - **וזה הדבר אשר הרים יד במלך שלמה בנה את המלוא סגר את פרץ עיר דוד אביו** ובבנין זה סגר את פרץ העיר דוד שהיה הפרץ אחורי המלוא אמר לו אביך פרץ פרצות בחומה ליכנס בו עולי רגלים ואתה גדרת אותה לעשות אנגריא לבת פרעה להושיב שם עבדיה ומשרתיה (סנהדרין קא ב) - מלכים א יא, כז וברש"י שם
13 - ויועץ המלך ויעש שני עגלי זהב ויאמר אליהם רב לכם מעלות ירושלים הנה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים וישם את האחד בבית אל ואת האחד נתן בדן - מלכים א יב, כח
14 - דברים לד, א
15 - **יזנק מן הבשן** כתרגומו שהיה הירדן יוצא מחלקו ממערת פמייאס והיא לשם שהיא בחלקו של דן, שנא' 'ויקראו ללשם דן' וזינוקו וקילוחו מן הבשן - רש"י דברים לג, כב
16 - והשור הולך לפניהם, וקרניו מצופות זהב, ועטרה של זית בראשו - בכורים ג, ג
17 - מתחיל בגנות ומסיים בשבח, מאי בגנות רב אמר מתחלה עובדי עבודת גלולים היו אבותינו - פסחים קטז.
18 - **בכור שורו** יש בכור שהוא לשון גדולה ומלכות שנאמר אף אני בכור אתנהו וכן בני בכורי ישראל -רש"י דברים לג, יז

סיפור לחג הסוכות

בזכות ריקוד אחד

היה זה ביום בהיר, בעיצומה של שנת תשע"א. בבית כ"ק האדמו"ר מנאדווארנא זצ"ל, התכנסו ובאו ראשי ה'חבורות' והמחנכים בקהילה לכינוס מיוחד במעונו של הרבי, ואז סיפר להם הרבי סיפור מטלטל, שהותיר חותם בליבם לשנים ארוכות. וזה דבר המעשה: באותו יום, שעה קלה קודם לכן, נכנס אל הרבי יהודי נכבד, שהכרת פניו ענתה בו כי הוא תלמיד חכם וירא שמים. הוא בא וגיליונות בידיו - גיליונות של ספר שהוא מתכנן להוציא לאור, פרי חידושי ביכוריו, והוא מבקש הסכמה לספר. הרבי לא הכירו עד אז, ונכנס עמו בשיחה, כדי לתהות על קנקנו. השיחה הולכת ומתארכת, ובמהלכה נחשף הרבי לסיפור חייו המפתיע של היהודי שלפניו. האיש מתאר, כי הוא נמנה על קהילה חסידית מוכרת, יושב באוהלה של תורה, ילדיו מתחנכים במוסדות העילית של הקהילה, וביתו מתנהל בשלוה וברוגע, על אדני התורה, היראה והחסידות. ואז, הוסיף האיש ואמר: 'אבל האמת, שלא תמיד הייתי כזה...' - ופתח וסיפר: כשהיה ילד, לא זכה להתחנך על ברכי התורה. הוא נולד למשפחה שאינה שומרת תורה ומצוות, התגורר ברמת גן, סמוך לבני ברק, וידיעותיו התורניות שאפו לאפס.

שנה אחת, ביקשה אימו לקחתו לראות את ההקפות בליל שמחת תורה, ובהיות ורצתה לעשות את הדרך רגלית, בחרה להגיע לבית המדרש של חסידי ויז'ניץ הקרוב לגבול רמת גן, ולצפות בריקודי ההקפות הנערכים בו בליל החג. בהגיעם לבית המדרש, פנתה האם לעזרת הנשים, כשהבן, שהיה ילד, נכנס אל ההיכל הגדול, המואר באור יקרות והעמוס באלפי חסידים עטויי שיראין, הרוקדים ומכרכרים לכבוד התורה. אף שהיה חם מאוד והכל ניגבו כל העת אגלי זיעה שבצבצו במצחם, ניכר היה כי הפנים מאירות, הרגליים נישאות אל על בקלילות, הריקוד סוחף את כולם... גם הילד עמד שם, נבוך קמעא. הוא לבד, נראה שונה מכולם, לבוש בגדים צבעוניים ולא שחור לבן ככל הילדים שסביבו. אין לו פאות מסולסלות כשאר ילדי המקום, אין ספק - הוא חש כנטע זר, כאינו קשור בכלל.

הוא מביט על הריקודים הסוחפים הנמשכים בקצב, השירה האדירה ששר כל הקהל יחדיו מתוך שמחה והתרגשות עילאית, והוא חש רצון להיות חלק מזה - אבל הוא כה שונה, כל הסיפור הזה זר ומוזר לו! ואז השתתקו כולם, להפסקה בין

המשך בעמוד הבא...

ההקפות. נאמרו הפסוקים הנהוגים, ואז החלה 'הקפה' חדשה, ההקפה השישית. זו הקפה ואז החלה 'הקפה' חדשה. ההקפה השישית. זו הקפה מיוחדת, במהלכה נוהגים בחצר הקודש ויז'ניץ שכל הילדים יושבים על כתפי אביהם, ורוקדים במרכז המעגלים. כל הילדים אצו רצו מכל מקום שהיו בו, עזבו את המשחקים, השליכו את שקיות הממתקים, והתייצבו על כתפי אבותיהם - לקראת הריקוד הגדול, בו הם במרכז... רק הוא, הילד הבודד - נותר לבד.

בחולצה הצבעונית, ללא כיפה לראשו, בשערי בית הכנסת, נבוך ומבוייש. כולם רוקדים, כל ילד בזרועות אביו, והוא לבד, שונה, זר, ומוזר... לפתע, חש יד רכה על כתפו, ומישהו קרא לו מאחור: 'צדיק, איך קוראים לך? רוצה לבוא לרקוד? נראה לי שאתה מחפש מישהו שירקיד אותך, אתה כזה מותק - בוודאי אתה רוצה לרקוד קצת לכבוד התורה. הנה, בוא' - - אמר האיש. השיג כיפה מאי שם והניחה על ראשו, קיבל את הסכמת הילד שהחל מחייך באושר, הניפו אל כתפיו, וחיש קל התייצב הילדון המאושר במרכז המעגל, על כתפי אדם זר לחלוטין, שרקד עמו בחדווה עילאית... דקות ארוכות רקדו השניים, הילד שמח ומאושר. כל העת הרים האיש הזר את עיניו למעלה, מחמיא לילד על שמחת התורה הפועמת בו, על יכולתו להתחבר אליה מתוך קשר אישי, על העובדה שהוא כה מתאמץ לכבוד התורה... בסיום ההקפה הם נפרדו, האיש הזר והילד, בלחיצת יד חמה. ומאז - אין לדעת אם נפגשו עוד אי פעם, אבל יש לדעת מה עלה בגורלו של הילד בעקבות אותו ריקוד... ובכן, סיפר האיש לרבי, שמאז אותו יום שמחת תורה, משהו נע בליבו. הוא לא הצליח לחזור לעצמו, לבו שאף וחפץ להכיר את אותה תורה עליה דיבר האיש, לשמה רקדו כולם, לכבודה פיזזו באהבה. לא עברו ימים מרובים, עד שפילס לו את הדרך למדרשה תורנית, ממנה לישיבה, ועד שהפך לתלמיד חכם וירא שמים, שדולה מרגליות מים התורה, ואף הוציא לאור ספר משלו... הרבי סיים את הסיפור, והמשיך: 'זה עתה נודע לי סיפור החיים המפעים הזה. הילד לא ידע אז - ואינו יודע גם היום - מיהו האיש האלמוני, המלאך שהציל את חייו הרוחניים, האיש שבמילה טובה, טפיחה על השכם, חיוך מלבב הביא אותו לעולמה של תורה ומצוות.

אך זאת ברור לכולנו, שכל הזכויות של אותו אברך, שלו, של משפחתו, של ילדיו וצאצאיו לאורך כל הדורות - הכול מכוחו של אותו קירוב לב, המילה הטובה שניתנה לו, ואלו זכויות נצחיות! ראו נא מה תוצאתה של פעולה כה קטנה. כמה דקות בודדות, מילים טובות, ששינו את גורלם של דורות שלמים! הרי אותו יהודי שרקד עם הילד - לא העלה בדעתו שזו תהיה התוצאה, שהודות לריקודו הילד יכיר את אביו שבשמים ויבנה בית למופת. אבל הוא זכה, ומי יודע כמה זכויות כאלה מתגלגלות לנו בין האצבעות כל העת...' - סיים הרבי את דבריו המרגשים. סיפור נפלא זה, שהופיע בגליון 'המבשר' התורני בערש"ק פרשת תרומה תשע"ב, הוא בשורה של ממש: לפעמים בפעולה קטנה, במילה אחת, בחיוך בודד - שנראים בלתי משמעותיים, אולם הם הופכים למנוף רב עוצמה, משנים גורלות לדורות. הבה נעניק מילים טובות בכל לבנו, הבה נפעל בפינו לקרב לבבות, לאחד, לשמח ולהעניק לכל יהודי חיוך מאושר, ונזכה בזכויות נצחיות! ■

שביבים / שאול שיף

הגה"ק רבי מאיר אריק זצוק"ל [מחשובי רבני גליציה וגאוניה] שאל את מרן הקדושת ציון זי"ע מבובוב, מה הענין מה שכתב האריז"ל להרבות בצדקה בערב סוכות. ואמר מרן זצוק"ל הי"ד, דהנה הכשר סוכה הוא לכל הפחות ב' דפנות שאורך כל אחד מהם הוא ז' טפחים בגובה עשרה טפחים. 140=14*10, והדופן השלישי די בטפח אחד בגובה עשרה טפחים, יש לנו עוד 10, וקרקע הסוכה הוא ז' על ז', 49=7*7, וביחד עולין למנין 199 שהוא כמנין צדק"ה הרי לנו הקשר בין מצות סוכה למצות צדקה, ודו"ק. וקילסה רבי מאיר אריק עד מאד.

***

סיפר ר' ברוך אלימלך גריפל הי"ו [בעל גיליון בן בג בג], הנה סיפור שריגש אותי עד מאד. אצל ראש ישיבת "תורה ודעת" [ארה"ב] הגר"א פאם זצ"ל הסתובב ילד שסבל מ'תסמונת דאון', ומצא אצל הגר"א פאם אוזן קשבת. ביום שמחת תורה, הגיע הילד לבית הכנסת עם ספר תורה העשוי מנייר, כדרכם של הילדים. אלא שבעוד שכל הילדים האחרים מבינים שהספר שהם אוחזים בידם, אינו ספר תורה כשר, הוא לא הבין זאת... כשהוציאו את כל ספרי התורה מההיכל, ורקדו סביבם, ואחר כך קראו בהם, בא הילד ב'טענה' אל הגבאי מדוע לא רוקדים גם בספר שלו... נחשוב לרגע על תגובתו של גבאי מן היישוב לטענה כזו; הרי במקרה הטוב הוא ייתן לילד לטיפה מהולה בלגלוג, ויפטרנו כלאחר-יד... והרי כך הם הדברים בדרך כלל. משראה הילד שלא מתייחסים לדבריו, ניגש אל ראש הישיבה והציג את ה'טענה' שלו. ומה השיב לו הגר"א זצ"ל? האם דחה אותו בשתי ידיו? לא ולא. הוא אמר לילד שלאחר שיחזירו את כל ספרי התורה להיכל, הוא בעצמו - ראש הישיבה - ירקוד ויקרא גם ב'ספר' שלו...

ומה אתם חושבים, שהרב פאם דיבר סתם-כך? לאחר שהחזירו את כל הספרים ביקש הרב מהילד שיביא את ספר- הנייר שלו, הוא אמר 'אתה הראת', וחלק מהקהל שנשאר בבית הכנסת הצטרף ל'ריקודים', כשהילד מכרכר ומקפץ בכל עוז עם 'ספר התורה', ומרגיש את עצמו 'בעננים'... לאחר מכן ניגשו ל'קריאת התורה'. ה'ספר' הונח על הבימה, כשהגר"א פאם עורך 'הצגה' שלימה, והוא-עצמו עולה לתורה, ככהן, ואומר את ה'ברכות', בלי שם השם כמובן, ואחר כך לוי וישראל, וכו'. עד כדי כך הגיעה מסירותו של הגר"א פאם לאותו ילד! זו היתה הנהגתו בחיים של אותו גאון וצדיק, הגר"א פאם, שידע להתייחס לכל אדם ואדם כפי מה שהוא.

(ברכי נפשי, הובא בגיליון 'ליקוטים וסיפורים נפלאים)

***

הרה"ק רבי אליעזר זאב מקרעטשניף זצוק"ל הי"ד היה מתפלל בשלהבת אש קודש, והרבה ישועות פעל על ידי תפילותיו. פעם נתפס יהודי אחד על עבירה מסויימת ונאסר לתקופה ממושכת. בהיותו איש נכבד ובעל ממון וקשרים רבים, ניסה להשיג חנינה או לפחות המתקה של גזר הדין, אך ללא הועיל, וכל העמל שהשקיע ירד לטמיון. בערב ראש השנה שיגר אותו יהודי שליח מיוחד להרה"ק רבי אליעזר זאב זצ"ל עם בקשה שהרבי יזכור אותו לטובה ביום הדין ויפעל עבורו ישועה. הרבי נענע בראשו, וביקש שהשליח ימתין עד אחרי ראש השנה. בין כסא לעשור חזר השליח ונכנס שוב לרבי לשאול מה עליו לענות לשולחו, אך הרבי ביקש ממנו שוב שיישאר עד לאחר יום הכפורים. במוצאי יום הכיפורים נכנס השליח שוב לרבי, כאשר הוא מתחנן שהרבי ירחם על היהודי הנמק בבית הסוהר. גם בפעם הזאת השיב הרבי את פניו ריקם, באומרו לו כי עדיין אין בפיו תשובה עבורו, וציווה עליו להמתין עד מוצאי שמחת תורה. במוצאי שמחת תורה קרא הרבי לשליח ואמר לו: "מצאתי פדיון נפש עבורו! אם הוא ינדב כתר תורה מכסף, יזכה להשתחרר". תמה השליח ונשתומם, כשהוא אינו מבין מה הקשר בין כתר תורה לפדיון שבויים והוצאת אדם לחופשי ממאסרו. הרבי ראה את פליאתו ונענה: "מה הפלא? הרי כך התפללנו בימים הנוראים - 'ושב סתר, כתרו ישועה', מי שיושב במאסר, בהחבא ובסתר, ישועתו היא כתר תורה"... ואמנם כך הווה, היהודי נדב כתר תורה, ויצא לחופשי ממאסרו, מבלי שיידע ויבין את פשר שחרורו הפתאומי.

(מתיקות הדף היומי)

***

40 שנות חיים בזכות הפסק של הגרי"ש אלישיב זצ"ל -

מעשה שסיפר ראש ישיבת "חיי משה", הגאון רבי נפתלי נוסבוים שליט"א: באחת מישיבות ועד הרבנים, ביקש הגר"נ נוסבוים שליט"א להמחיש מעט את משמעותה של ברכה או הבטחה מהגרי"ש אלישיב זצוק"ל. הוא נעמד, ביקש את רשות הדיבור וסיפר: לפני כמה שנים נפטר לבית עולמו תלמיד חכם חשוב וקדוש, מצדיקי עולם, הגאון הקדוש רבי שמואל צבי רוזנפלד זצוק"ל. רבי שמואל צבי הסתופף כל חייו בהיכל השם בדבקות ואהבה, ומאחר שהקפיד להצניע את הליכותיו בקודש - רק מעטים זכו להכירו. מעטים עוד יותר הכירו את ארבעים שנות מתנה שגזר עליו מרן פוסק הדור הגרי"ש אלישיב זצוק"ל.

רבי שמואל צבי היה יהודי גאון וקדוש, שקדן עצום ויחד עם זאת - עניו ונחבא אל הכלים. כל היום ראשו נתון בלימוד התורה, עיניו שפופות למטה וראשו בעליונים. בהגיעו לפרקו, בחר בו האדמו"ר בעל ה'ברכת משה' מלעלוב זי"ע לחתן. רבי שמואל צבי היה מקורב מאד אצל "הסטייפלער", מרן בעל ה'קהילות יעקב' זצוק"ל. הסטייפלר בעיני קודשו ידע כי לפניו ניצב מלאך בדמות אדם, אשר קידש את כל כולו לתורה ולעבודת השם, וכמוהו יש רק יחידי סגולה בדור. הוא הירבה להשתעשע עימו בדברי הלכה ופלפול והחשיב את דעתו בכל ענין. אבל מול הרופא בבית החולים הדסה לא עמדה לו שום פרוטקציה! הדוקטור טען שהלב שלו הרוס. ששעותיו בארץ החיים קצובות. ושהוא נצרך לניתוח לב מסובך מאד. ומדובר ברפואה של לפני חמישים שנה, לפני הטכנולוגיה והמדע שנולדו מחדש מאז ועד היום. "מדובר בניתוח מורכב מאד" , אומר הפרופסור. "אנחנו נעשה ככל יכולתנו, כמובן, אבל אין כל ערובה שתקום חי מהניתוח". רבי שמואל צבי עוצם עיניים, מליט פניו בידיו. רגע ארוך עד שהוא אוסף את עשתונותיו, ושואל: "כמה סיכויי הצלחה יש?" - "סיכויים קלושים, אם בכלל", פוסק הפרופסור, עיניו נעוצות בנקודה עלומה על גבי השולחן. "החלטה שלך, רבי". הפרופסור קם מכיסאו. רבי שמואל צבי

מתאמץ לקום בלי להסתחרר. הפרופסור מלווה אותו אל הדלת והוא יוצא החוצה, אל הרחוב ההומה. כפוף עייף ושבור. ארבעים שנה הוא בעולם ועכשיו נחרץ גורלו למות. רק בן ארבעים... הוא חושב לרוץ אל בית המדרש ולהימלט אל הגמרא, אבל רגליו מוליכות אותו אל רבן של ישראל, מרן הסטייפלר זצוק"ל. בדממת כבוד עומד הוא מול איש האלוקים. ה'קהילות יעקב' מגביה את ראשו מספרו, ועיניו נתלו בו מפינת החדר, נוקבות, בוערות כשני גחלים לוחשות. הוא מגיש לו עט ונייר, ואומר בפשטות: תרשום כאן מה שאתה רוצה! הוא כותב בבהילות משפט אחד: "אני עובר ניתוח מסוכן שסיכויי הצלחתו קלושים. אני רוצה הבטחה שאישאר בחיים אחר הניתוח..." הסטייפלר מצמיד את הנייר לעיניו קצרות-הרואי. קורא את השורות, ומברך. רבי שמואל צבי לא נרגע. "הבטחה אני רוצה, רבי. הבטחה שלבי ימשיך לפעום גם לאחר הניתוח!" הסטייפלר שותק. שינוי סדרי הטבע... הוא לא יכול להבטיח. וכי תחת אלקים אני? הוא מרכין את ראשו, שקוע בשרעפים למשך 2 דקות, בכל זאת - הלב הקדוש חייב להמשיך לפעום. בסוף הוא אומר לו : **"סע לירושלים. בירושלים מתגורר צדיק נשגב, רבי יוסף שלום אלישיב, הפסקים שלו מקובלים בשמים! סע לעיר הקודש, בקש בשמי מרבי יוסף שלום שיגזור על פמליא של מעלה בגזירת-רב שהניתוח חייב להצליח. גם הפסק הזה, כמו כל הפסקים שלו יתקבל בעז"ה!"**

פניו של רבי שמואל צבי אורו. 'הקהילות יעקב' נתן לו כתובת. הפסקים בכתובת ההיא מתקבלים בשמים! הוא יוצא חדור תקוה אל רחובות בני ברק ותופס את האוטובוס הראשון העולה ירושלימה. כעבור שלוש שעות התייצב בחדר הלימוד שברחוב חנן 10 וסיפר מי שלחו הלום. **הרב אלישיב התבונן בו נבוך. "הסטייפלר עצמו הורה כך? הוא שלח אותך אלי על-מנת שאני אגזור?" - "אכן כן הוא שלח אותי אל הרב". הרב אלישיב שקע בהרהוריו. כתמיד חיפש ומצא את חובתו בשעה הזו. היהודי מבקש גזירה, ותואר פניו המאיר לא מותיר ספק אודות גדלות-נפשו. ה'קהילות יעקב' מחזק את ידו. ומפנה אליו. נדרש כאן אפוא פסק דין. לא ברכה , פסק דין. ופסק דין מצריך עיון. הוא מהרהר. שואל שאלות. מבקש לדעת את כל הנתונים על בוריים. ר' שמואל צבי שוטח לפניו את הפרטים. הרב אלישיב הופך בעניין, לבסוף הוא אומר בפשטות: "אני גוזר בכוח התורה שלבו של ר' שמואל צבי יבריא וימשיך לתפקד לאורך ימים!"**

"ארבעים שנה עברו מאז", סיים הגאון רבי נפתלי נוסבוים שליט"א. "ארבעים שנה בהן המשיך רבי שמואל צבי לשקוד וללמוד וללמד, לגדל את ילדיו לתורה, להובילם לחופה ולרוות נחת. במשך השנים הללו, מאז גזר הגרי"ש זצוק"ל על לבו לתפקד כשורה - פעם הלב ללא דופי ובלי שום טיפול..." ביום טוב ראשון של סוכות תש"ע, ארבעים שנה לאחר גזירת התורה של הרב אלישיב, נדם לבו הקדוש של רבי שמואל צבי רוזנפלד זצ"ל. בקיץ, חדשים ספורים קודם לפטירתו, הגיע רבי שמואל צבי לתל השומר לביקור אצל ד"ר מנקס, קרדיולוג מומחה. "הלב שלך עובד כאילו רק אתמול קמת מהניתוח!" התפעל הדוקטור...

(גליון 'מרבה חיים')

***

מסופר. **בעת שפתח מרן החתם סופר לראשונה את ישיבתו הקדושה, היו כל הדרכים המובילים לפרעשבורג מלאים בצורבים צעירים, שיצאו זה עתה אחר חג הסוכות לבוא להיבחן על ידיעתם ע"י מרן החת"ס בכדי להיכנס לישיבה בפתיחת זמן החורף. מחזה מפעים של הוי גולה למקום תורה. באחד הימים של אותה תקופה, ראה החת"ס מחלונו קבוצה של בחורים שבאים לביתו להיבחן, והנה רואה הוא אותם מתקרבים אל חצר הבית בו שכבו ענפי הסכך שהורדו זה עתה מסוכתו. כל הבחורים ייקרו וכיבדו את החפצא של מצוה ועקפו את הסכך, מלבד בחור אחד שזילזל בהם ודרך עליהם לקצר את דרכו. ומסופר אשר בעת המבחן עצמו גילה אותו בחור שדרך על הסכך ידיעות מקיפות ונרחבות אף יותר משאר חבריו, אך עם כל זה החתם סופר נמנע מלקבל את הבחור לישיבה ונימוקו עמו, שבחור המזלזל במצוות אינו ראוי ללמוד בישיבה זו. בחור ללא חביבת המצוות - לא חביב בישיבתנו הקדושה.**

(דרשו)

***

הלך הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע להתפלל תפלת שחרית בשמיני עצרת, וירדו גשמים בעת ההיא. הנה כמה מאנשי העיר שחזרו כבר מתפילתם אמרו להרבי מראפשיץ, שהגשם הוא בזכותם אחרי שהתפללו תפלת "גשם" בתפלת מוסף. נענה הרה"ק מראשפיץ ואמר להם: **זהו בוודאי לא בזכותכם, כי אנשים כמותכם היו מביאים מבו"ל לעולם.....**

***

מעשה נפלא מסופר על הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל ר"י טשעבין, המלמדנו מושגים חדשים ונעלים במידת החסד.

היה זה במוצאי שמחת תורה של שנת תשע"ב. הריקודים כבר פסקו. אנשי ארץ הקודש נפרדו כמעט מירח האיתנים. בבתי כנסיות של עדות המזרח עסקו ב'הקפות שניות' על פי הקבלה. בשעה זו, כאשר הכול נחים בבתיהם מעמל היום, או עוסקים בפירוק הסוכה ומתארגנים לקראת ימי השיגרה, עסק רבי אברהם במשהו אחר לחלוטין. הוא נכנס לבית הכנסת הילגמן בבני ברק, וערך חיפושים קדחתניים בין עשרות ההושענות החבוטות שנחו ליד ארון הקודש עוד מהבוקר יום הושענא רבה. הוא חיפש שם את הערבות שלו - לפי סימן האגד יכול היה להבחין שאלו הן ערבותיו. תלמיד חכם משקדני בית הכנסת תמה על מעשיו - מה לרבי אברהם בן השבעים וארבע לחייו, ולמאמץ כזה בשעה כזו? ר' אברהם הסביר לו: "העולם אומר שלהחזיק את הערבות החבוטות בבית זו סגולה. יהודי התקשר אלי וביקש ממני את הערבות שחבטתי, רצונו בערבות שלי דווקא! לכן אני מחפש אותם כדי למסור לו"... הוא שתק לרגע ואחר הוסיף: **חסד זה לא מה שאני חושב שזה חסד, אלא מה שאחרים חושבים, לפי מחשבתם.**

(ויאמר הנני, הובא בגליון סיפורים וליקוטים נפלאים)

***

ר' יחיאל יעקב וינברג בעל השרידי אש, הגיע בחג הסוכות לבקר את גדול הדור הרב חיים עוזר זצ"ל בוילנא, "דפקתי אצלו בדלת והוא פתח לי עם חלוק, כמובן הוא כיבד אותי להיכנס לסוכתו, והתנצל שלא יוכל לשבת עימי, מכיוון שהוא לא מרגיש בטוב ומצטער פטור מן הסוכה. לאחר כמה רגעים הוא נכנס לסוכה והתיישב איתי. שאלתי אותו: "חשבתי שהרב אמר שהוא פטור מן הסוכה מדין מצטער כיון שיש לרב צינון כבד?" השיב רב חיים עוזר: "נכון, אתה צודק, כתוב שמצטער פטור מן הסוכה, אבל לא כתוב שמצטער פטור מהכנסת אורחים!"

***

שאל רבי שמואל רוזובסקי [כיהן כראש ישיבת פוניבז']: מדוע דווקא על חג הסוכות נצטווינו במיוחד במצוות השמחה? וענה ודרש: הנה

גודל השמחה לא בא כי אם באחדות ישראל, ובחג הסוכות כל מצוות החג מביאות לאחדות ישראל... איגוד ארבעת המינים המאחד כל סוגי הנפשות בעם ישראל, והיציאה מהדירה אשר כל יחיד ספון בה לדירת ארעי השווה לכולם. זהו איפוא זמן של אחדות ואין מסוגל מזמן זה לשמחת החג.

***

סיפר ר' חיים עוזר זצ"ל שאחרי שהחפץ חיים בנה את הסוכה כמדי שנה, אשתו השנייה שזו הייתה השנה הראשונה שלה עם הרב, אמרה שנראה לה שעדיף שהסוכה תהיה בצד השני, אז הח"ח פירק את הסוכה ובנאה בצד השני. כשסיים קרא לאשתו לבוא לראות... ואז התחרטה אשתו ואמרה: בעצם נראה לי שיותר יפה היכן שבנית את הסוכה במקום הראשון. מיד, בלי אומר ודברים, פירק הרב את הסוכה והחזיר אותה למקומו ההתחלתי בלי להוציא אף תלונה אחת, רק עשה מה שביקשה בשמחה. סוכת שלום...

ותודה לב.א. גריפל נ"י

מעלת עם ישראל והבדלתו מאומות העולם ע"י כח התורה וענין מצות סוכה

/ הרב שמעון ממן שליט"א

"אף חובב עמים כל קדושיו בידך והם תוכו לרגליך ישא מדברותיך":

מבאר רבינו אור החיים הקדוש, הגם שמקבלים גרים מאומות העולם, בכל זאת אינם דומים במעלתן לעם ישראל, שהרי עם ישראל שהיו במתן תורה בהר סיני פסקה מהן זוהמת הנחש, אבל אומות העולם שלא היו במעמד הר סיני לא פסקה זוהמתן אפילו לאחר שיתגיירו. ולכן גדולה מעלתן של ישראל יותר מגרי אומות העולם, שהרי אין נותנים שום ממשלה על ישראל, אלא למי שהוא מזרע ישראל ולא ממשפחת הגרים.

עוד ביאר מה שאמר "והם תוכו לרגליך ישא מדברותיך" שכאן רמוז מאמר חכמינו (שבת פח.) שה' כפה על ישראל את ההר כגיגית כדי לקבל את התורה. וזהו הכתוב כאן "והם תוכו לרגליך" דהיינו כפיית ההר כגיגית כדי ש"ישא מדברותיך" כלומר שיקבלו את דברי חכמים וגזירותיהם, שנועדו לשמור לבל יעברו על דברי התורה.

עוד ביאר "ישא מדברותיך" ע"פ מה שכתוב במדרש, שכל דיבור ודיבור שהיה יוצא מפי הקב"ה, היה מדבר עם כל איש ואיש מישראל ואומר לו אתה מקבלני עליך? והוא אומר לו הן, ואותו דיבור היה נושקו ועולה ומתעטר לראשו. ונמצא כל אחד ואחד נושא על ראשו את דבר ה'.

ומה שאמר "ישא מדברותיו" בל' עתיד מבאר רבינו, כיון שאחר מעשה העגל ניטל מבני ישראל אותם העטרות שקיבלו על ראשם, וזכה בהן משה רבינו, ועתידים אותם העטרות לחזור על ראש בני ישראל. ואמרו בשם האריז"ל, שאותם העטרות חוזרות לבני ישראל גם ביום השבת, ולא נשאר למשה אלא את החלק המגיע לו. ולכן אנו מתפללים בתפילת השחר של יום השבת, ישמח משה במתנת חלקו, כלומר שיש לו שמחה למשה הגם שביום השבת אין לו אלא חלקו האישי בלבד.

עוד ביאר רבינו אומרו "והם תכו לרגליך" ע"פ מאמר רבותינו ז"ל (ברכות ה.) שהתורה ניתנה לישראל ע"י יסורין, ועוד אמרו (שם סג:) שכל המנבל עצמו על דברי תורה סופו להתעלות, ולזה רמז כאן הכתוב שע"י שהאדם מכתת את עצמו על דברי תורה, ה' ירומם וינשא אתו ע"י דברות השי"ת.

מכאן אנו למדים מעלת בני ישראל עם סגולה מכל העמים, אשר הנחיל לנו בלבד את התורה הקדושה, כדי להתעטר בכתר התורה, ורק ע"י שאנחנו עוסקים בתורה ושומרים את רצון השי"ת, אנו מתנשאים על כל העמים ומושלים בהן.

ופרשה זו אנו קוראים סמוך לחג הסוכות אשר ענינו למדונו רז"ל ענין מצות ישיבה בסוכה, לצאת מדירת קבע ושב בדירת עראי. ואמרו חכמי המוסר בביאור כוונת חכמינו, שצריך האדם לצאת מתאוות הגשמיות שכרוך בהן כל השנה, ולקנות את מידת ההסתפקות בעניני העוה"ז, אך ורק את הנדרש לו לצורך קיומו כאן על מנת שיהיה חזק ובריא לעשות ולקיים את רצון השי"ת. ובזה יזכה להיות דבוק בה' ובתורתו, ויזכה לכתרה של תורה. ומידה כנגד מידה היא, ככל שהאדם יהיה מנותק יותר מעניני עולם הזה והנאותיו, כן יזכה להתקרב לבורא עולם ולהיות דבק בתורה במצוות, ולהשיג דרגות הקדושה מחיל אל חיל, ולהיות רם ונישא לפני כל אומות העולם.

זאת ועוד, אדם שאינו מחשיב את העולם הזה אלא לעראי, כדי לקנות בו את חיי העולם הבא שלו. ממילא לא יבוא לידי מריבה עם אף אחד בעולם, כיון שלא רואה צורך לדון או לכעוס על דבר עראי שאין לו קיום אלא לזמן מה. וכל שאיפת חייו היא לקנות מצוות, ולהשלים את נפשו ונשמתו בידיעת התורה ושמירת מצוות התורה ועבודת ה'. וע"י הקדמת ימי חג הסוכות להחדיר לו לאדם את תכלית ביאתו לעלם הזה, ממילא יבוא מוכן ליום שמחת תורה ולהיות שמח בתורה שמחה הראויה. באופן שיקבל את התורה ושמירת המצוות מתוך אהבה ורצון, כי שם כך הגיע לעולם הזה, כן נזכה לקבלת התורה מתוך שמחה ושלימות הלבבות.

"ואתרוגו על כתפו"

האתרוג התימני הוא האתרוג חסר המיץ היחיד המשמש לקיום מצוות ארבעת המינים. על פי המסורת התימנית, סוג זה של האתרוג שימש את יהודי תימן מאז בואם לחצי האי, לדבריהם בעת חורבן בית המקדש הראשון. לארץ הובא האתרוג התימני על ידי עולים מתימן ובראשם הרב שלום יצחק הלוי שהבחינו שהאתרוג הנפוץ בארץ אינו זה שהיו רגילים לנוטלו בתימן. הם כתבו על כך לאחיהם שטרם עלו, ואלו הביאו עימם את זרעי האתרוגים בעלייתם ארצה והחלו לגדלו בפרדסים במספר מקומות בארץ, כמו באזור העיר רחובות ובשכונת שעריה שבפתח תקווה. בהתחלה הופץ זן זה רק בקרב התימנים, אך אט אט החל האתרוג להתפשט בארץ גם בקרב האשכנזים.

בשל בעיית האתרוגים המורכבים, האתרוג התימני נחשב על ידי רבים כמהודר ביותר לשם קיום מצוות ארבעת המינים. בייחוד מקפידים על כך הסוברים (בעקבות דעתו של החזון איש) שלא רק פירות העץ שהורכב בעצמו עם מין אחר פסול לקיום המצווה, אלא אף פירות עץ שזרעיו נלקחו מעץ מורכב אחר ("תולדות המורכב") פסול. אלא שנכון להיום אין בידי החוקרים כל דרך מקצועית לברר האם מקורו של אילן מסוים הוא "טהור" לגמרי או שזרעיו נלקחו מעץ מורכב. האתרוג התימני עונה על בעיה זו שכן ככל הידוע מגדלי האתרוגים בתימן לא נהגו כלל להרכיב מיני אתרוגים אלו באלו ולפיכך הוא בעל סבירות גבוהה של אתרוג טהור לחלוטין.

מרן החזון איש, שהחזיק בדעת הסוברים שפרי הנלקח מעץ אתרוגים שלא ידוע מקורו הוא פסול, הקפיד בתחילה לקיים את המצווה רק על אתרוג תימני ואמר עליו בלשון הזה: "אין יותר כשר מאתרוג תימני". בהמשך, לאחר שהועלה חשש שחלק מן הפרדסנים החלו להרכיב את הזן עם פירות הדר אחרים, הפסיק החזון איש להשתמש בו ופנה לחפש זן טהור אחר (הידוע כיום כ"זן חזון איש").

מלבד החזון איש, רבנים נוספים הקפידו לברך על האתרוג התימני בארבעת המינים, ובהם הרב איסר זלמן מלצר, הרב יחזקאל אברמסקי הרב יעקב ישראל קניבסקי, הרב יעקב מוצפי והרב עובדיה יוסף.

מנגד, יש שכתבו לפקפק על טוהרו של האתרוג התימני בשל השוני הניכר שבינו לבין המינים המקובלים בארץ ישראל, הן מבחינת גודלו וצורתו הייחודיים והן בשל החוסר בשקיקי המיץ המצויים באתרוגי ארץ ישראל. יש שהוכיחו גם מדברי התוספתא שגם האתרוגים בזמן חז"ל היו בעלי מיץ שלא כאתרוג התימני. דעה זו אינה מקובלת, וכיום רבים מקפידים לברך גם על אתרוג תימני בשל יופיו וטוהרו. האתרוג התימני, עשוי להגיע לגודל של כמה קילוגרמים. במשנה נחלקו תנאים האם ישנה הגבלה על גודלו של האתרוג. לפי רבי יהודה השיעור המקסימלי של האתרוג הוא כדי "שיאחז שתים בידו". לדעתו, אם האתרוג גדול מדי שאין אפשרות להחזיק שניים כמותו ביד אחת הרי הוא פסול. לעומתו סבור רבי יוסי שאין כל הגבלה על גודל האתרוג ואפילו אם אי אפשר להחזיק אלא "אחד בשתי ידיו" הוא כשר למצוה. להלכה נפסק כרבי יוסי ולפיכך אין כל בעיה עם גודל האתרוג התימני. בגמרא אף סיפרו על רבי עקיבא "שבא לבית הכנסת ואתרוגו על כתפו" מרוב גודלו.

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net